

The University of Fiji

CENTRE FOR ITAUKEI STUDIES

Semester 2 Year 2017

FINAL COURSE EXAMINATION PAPER

ITK102 : READING AND WRITING ITAUKEI LANGUAGE 1

Important Instructions to Students:

1. Read the questions, instructions carefully and answer the questions.
2. You are allowed an extra 10 minutes reading time (during this time, you are not allowed to write with pen) and 180 minutes (3 Hours) to complete this paper.
3. Silent, non-programmable calculators are allowed, but not supplied.
4. Write all your answers in the answer booklet provided. If you need extra sheets, please ask from the supervisor. Write your name, course code and student identification number in the answer booklet and in the attendance sheet.
5. This Final Course Examination Paper is worth 100 marks contributes 50% of the total course assessments. Students must at least score 40% in this final exam to pass the course.
6. This paper contains two (2) sections A, B. All questions are compulsory to answer except section B, which has choices.
7. Write all your answers legibly. The marker has the right to award zero for answers that are not legible.
8. This is a Closed Book Examination. The University views plagiarism, cheating and dishonest practice as serious offences and if found, offenders are penalized.

Examination Paper Content (Format)

<u>Section</u>	<u>Question</u>	<u>Content</u>	<u>Marks</u>	<u>Suggested Time</u>
A	1- 2	Short answers and paragraph writing	40	60 minutes
B	3-6	Paragraph Writing	30	60 minutes
		Explanatory Writing	30	60minutes
		TOTAL	100	180 Minutes

Wasewase A

(40 na maka)

Sauma ruarua na taro

Taro Naba 1

(20 na maka)

a) Vola vakamatata na ibalebale ni VA na vosa ka volai koto e ra:

Yalo tabu rusa vakabauta tevoru agilosu (4 na maka)

b) Na cava e kedrau duidui na Vunau e tini kei na Vunau mai na Ulunivanua? (4 na maka)

c) Na kena sega ni rokovi na Siga Tabu e Viti nikua e sa laurai votu e na noda Viti . Tukuna e va na ivakarau ni bula oqori ka sa veibasai kei na ivakavuvuli me baleta na Siga Tabu. (4 na maka)

d) Vakamacalataka e rua na vosa vakatautauvata mai na iVola Tabu ka veiwekani kei na noda itovo vakaiTaukei. (4 na maka)

e) E veiwekani vakavoleka sara na YACA kei na vakabauta vaKarisito. Vakamacalataka e TOLU. (4 na maka)

Taro Naba 2

(20 na maka)

(a) Na cava na inaki ni Matanigasau se Bulubulu? (3 na maka)

(b) E rau duidui na “ulivi” kei na “dolei” ni vosa. Vakamacala vakamatata kina.

(3 na maka)

(c) Vakamacalataka na imoimoi kei na vosa e rogoci ena vei tovo oqo :

i) Vakavuravura

ii) Tama

iii) Vakatilou

(6 na maka)

(d) Vakamacalataka na kedrau duidui na vakamamasu kei na veimasuti. (2 na maka)

(e) (i)E cava na ivakarau ni “rabeti” ni yaqona e Viti raraba? (2 na maka)

(ii) Na cava e ibalebale ni “darama” ena gauna ni qaravi ni yaqona? (2 na maka)

(iii) Na cava na vosa e cavuti se rogoci ena gauna ni **ciqociqo** ? (2 na maka)

Wasewase B

(60 na maka)

Sauma e tolu na taro ena iwasewase oqo.

Taro Naba 3

(20 na maka)

- a) Vakamacalataka na ibalebale ni veivosavosa vakaViti oqo. Digitaka e va mo vakamacala kina.
- (i) Vakacola ua
 - (ii) Tali Magimagi
 - (iii) Tabu rogoca na kere ni cakau
 - (iv) Sa coka na dabea
 - (v) Ikolo ni Matanisiga (4 na maka)
- b) Vola mai na yaca ni matanicagi e walu ka dau liwava na noda vanua. E rua na matanicagi e dau kauta mai na Cagitataba se Cagilaba, vola na yacadrau. (5 na maka)
- c) Vakamacalataka na ibalebale ni veivosa oqo:
- i) voka
 - ii) voki
 - iii) viko (3 na maka)
- d) Ena noda iwiliwili vakaViti na cava e ibalebale ni :
- i) 3 na sole?
 - ii) 4 na bi?
 - iii) 2 na tabua?
 - iv) 1 na selavo ? (4 na maka)
- e) Vakamatataka na nodrau veiwekani na Matanisiga kei na noda bula na iTaukei e Viti. (4 na maka)

Taro Naba 4

(20 na maka)

Na vakayaco bese e sa tiki ni noda bula e Viti nikua. E vakayacori ena veivanua ni cakacaka, ena koro, tikina kei na yasana ka sa vakayagataki ena vei soqosoqo e vuqa.

a) Tukuna na yaca ni veitutu era vakaitavi ena kena cicivaki na bese. O cei era lewena na Matabese e cake ? (3 na maka)

b) E dau digitaki vakacava na Komiti ni dua na isoqosoqo? (2 na maka)

c) Vakamacalataka e rua na inaki e vakaduri kina edua na isoqosoqo (2 na maka)

d) Na cava e vakayacori ena gauna ni :

i) veivakaturi yaca? ii) veitokoni iii) laveligataki ni mosoni se vakatutu

e) E kilai vakacava ni sa rawa ni tekivutaka o iLiuli ni Soqosoqo se o Turaganikoro na bese?

Vakamacalataka na ka e dodonu me vakayacori. (1 na maka)

f) E veiwekani vakacava na ivakarau ni Bese ka ena gauna oqo kei na noda itovo se ivakarau ni bula na iTaukei? Tukuna e lima na ivakarau ni tautauvata oqori.

(5 na maka)

g) O sa gadreva kei ira tale eso me sa na dua na isoqosoqo me baleta na maroroi ni Vakarau kei na itovo ni bula ena nomudou Yavusa.

I) Na cava na yaca ni soqosoqo ?

II) Navuca e tolu na inaki ni kena vakaduri. (4 na maka)

Taro Naba 5

(20 na maka)

a) Na cava na iCavuti vakavanua ni **LIMA** na koro ka volai toka e ra:

- i) Lauwaki,Vuda
- ii) Vitogo, Ba
- iii) Cuvu,Nadroga
- iv) Narewa, Nadi
- v) Sabeto,Ba
- vi) Nayau,Lakeba
- vii) Somosomo, Taveuni
- viii) Naduri, Macuata
- ix) Lomanikoro, Rewa

(5 na maka)

b) E kunei na veikakana ka keda icavuti tale ga ena veivanua. Na veivanua se koro cava e kedra icavuti na:

- i) uto?
- ii) weleti?
- iii) via?
- iv) kaikoso?

(2 na maka)

c) E dau cavu na tavioka. Na veivosa cava e vakayagataki ena vuku ni vei kakana oqo:

- i) bele se rourou?
- ii) sila se duruka?
- iii) kaikoso se qeqe
- iv) uto

(2 na maka)

d) Vakamatatataka na ibalebale ni veivosa oqo:

- I) vosamuri
- II) vosa na vatua
- III) vosa na mata
- IV) vosavosa
- V) vosabeca

(5 na maka)

e) Na masu e iyaragi ni bula ena gauna taucoko. Vola edua na nomu masu mo masulaki iko, na vuvale, kei na noda kawa na iTaukei e Viti. (6 na maka)

Taro Naba 6

(20 na maka)

a) Vakamacalataka na ibalebale ni veivosa oqo:

- i) riorio
- ii) kobuata se kabuwata
- iii) malawa se malamalawa
- iv) sodugu
- v) ualoka
- vi) waluvu

(6 na maka)

b) Na cava e rogoci e na:

- i) vunau e na sokalou ?
- ii) vunau vakapolitiki?
- iii) veivunauci ?
- iv) veivakaroti ?

(4 na maka)

c) Ena namaki meda kila na iTaukei na ibalebale ni vosa oqo: MATAQALI.

Vola mai na yaca ni Mataqali e vitu ka kunei ena noda vanua. (7 na maka)

d) E kunei na dui roka ena noda vosa ia e vuqa na gauna eda sa kila vinaka ga na vulavula, loaloa, drokadroka , dromodromo kei na karakarawa. Vola mai e 6 tale na roka ko kila.

(3 na maka)

Sa yala eke